

KÖL TİĞİN YAZITI TAŞ ANITININ KORUNMASI*

D. KHISHIGBAJAR

Yaklaşık 1270 yıl önce Tureg ordusunun başı için yapılmış Köl Tigin anıtı, Moğolistan'daki en değerli anıtlardan biridir. 3.3 metre boyundaki bu anıtın üç tarafında Orhun yazısı, arka kısmında da Çin yazısı vardır. Orhun nehrinin yakınında, Arkhangai bölgesindeki Hashaat soum'dadır. Yıllardan sonra anıtın yüzeyi aşınmıştır, bu yüzden anıtı tekrar eski hâline getirmeliyiz. Moğolistan Eğitim Bakanlığı'nın izniyle, aşağıdaki önlemleri aldık ve Japon uzmanlarla birlikte anıtın şu anki durumunu belgeledik.

1997 Haziran ve Temmuzunda Japon katılımcılar; Japon Asya Çalışmaları Müdürü Masatake Matsubara, Ulusal Etnoloji Müzesi'nden İlk Araştırma Bölümü Doçenti Yuki Konagaya, yine Ulusal Etnoloji Müzesi'nden Masahiko Ogawa, Yuhei Nakahara, Genichi Iwagami vs. ve ben D. Khishigbayar ve Moğolistan'dan Kh. Lkgagvasuren'le birlikte anıtı restore ettik.

Köl Tigin'in taşı mermer gibidir, volkan patlamasından etkilenmiş ve rengi griye dönmüştür. Taşın dış yapısı gevşemiş ve yaşlanmıştır. Yaz ve kışlardaki uç sıcaklıklardan, yağmur ve kardan korunmadığı için anıtta çatlaklar vardır. Moğolistan'da ortalama yağışın düşük olmasına karşın, taşın alt kısmında kışın kar toplanır ve ıslanır. Bu yüzden, alt kısmı diğer kısımlarından daha çok hasar görmüştür. 1950'lerde, anıtın üst kısmı yıldırım düşmesi sonucu kırılmıştır. Şimdi bazı parçalar hâlâ yerindedir.

Anıtın üzerindeki yazı kötüleşti ve restorasyon da yapılmadı çünkü Moğolların bu iş için yeterli tecrübeleri, teknolojileri ve uzmanları yoktu. 1982'de Japon uzmanlar taşın kötüleştiğini fark ettiler ve bunu sağlamlaştırmanın mümkün olduğuna karar verdiler. Sonra 1997'de, Moğol ve Japon tarafların görüşmeleri sonucuna göre Japon uzmanların yardımıyla koruma çalışması yaptık.

İlk önce temizledik ve kuş pisliklerini fırça ve bezle sildik ve sonra hayvanların sürtünmesi ve kimyasal sıvılar tarafından oluşturulan yağı temizledik. Anıtın ilerlemiş görüntü kötüleşmesine uğramış üst kısmı ve hasarlı bölgelerin yüzeyleri için takviye edici etmen emdirme testi uygulandı. Bu kısımlar yıkandıktan sonra, bir fırça yardımıyla her kısmın yaklaşık 40 cm²'lik alanına Walker OH

* Bu bildiri "The Köl Tigin Inscription stone Monument conservation" başlıklı İngilizcesinden Türkçeye Abdullah Şen tarafından tercüme edilmiştir.

uygulandı. İlk seferinde nüfuz ettiği görüldü. Bir kez fırçalamadan sonra nedeys e hiç nüfuz etme görülm e di. Taş bu yüzden oldukça sıkı bulundu. Bu sebeptedir ki Walker OH'in önemli bir takviye edici etmen olması beklenemez.

Walker OH uygulaması, anıtın kopyalanmasından kaynaklanan seyrek dağılımlı belli silikon noktalarını ortaya çıkardı. Silikon kalıntıları temizlendi.

Yüzey çaklakları söz konusu olduğunda, bir şırınga yardımıyla Paraloid enjekte edildi. Bu yöntem çatlaklar konusunda açık bir etkinliğ e sahip olmas a da, su girişi önlen e bilir. Takviye edici etmen suyunun aktif bileş eni silikon oksittir. Ş u anki koruma uygulaması acil durum önleminden başka bir şey değildir. Öyle görülüyor ki, Wacker uygulaması her iki ya da üç yılda bir tekrar edilmelidir.

Su uzaklaştırıcı etmen olarak, yüzeyde tutulmasını ve az miktardaki sızmalar nedeniyle meydana gelecek film oluş umunu engellemek için Wacker H. kullanıldı. Wacker H. oldukça ince bir katman olarak uygulandı.

Kopmuş taş parçalarına da aynı şekilde uygulama yapıldı.